

BREXIT: HÁBORÚBAN MINDENT SZABAD

Utánuk a tűzözön

BASKI SÁNDOR

AZ ELSŐ BREXIT-JÁTÉKFILM PONTOSAN MEGRAGADJA, NEMCSAK A BRIT, DE A GLOBÁLIS KÖZÉRZÜLETET IS.

Közel 18 év távlatából már senki nem vitatja, hogy 9/11 korszakhatárt jelzett, egy megingathatatlanul hitt világrend alapjai kezdtek repedezni. A terrortámadás napját és a hosszú távú következményeket kellő alaposággal dolgozta fel a filmvilág, nem csak a kötelező dokumentumfilmek, a klasszikus hollywoodi melodramák, az akcióthrillerek, de még a témához látszólag nem kapcsolódó horrorfilmek is reagáltak a kollektív traumára. Sok elemző szerint az elmúlt évek politikai klímaváltozásai – Donald Trump megválasztása, a Brexit, a migrációs válságra adott válaszok – hasonló fordulópontot jeleznek, mint 2001. szeptember 11.

Az új korszak kezdetét nem lehet egyetlen, hasonló történelmi pillanathoz kötni, és az átalakulás folyamata sem annyira látványos – talán ezért sincsenek még tele a mozik vagy a streamingoldalak az eseményekre reflektáló filmekkel. És az első néhány kísérlet sem jut tovább a probléma felmutatásán. A Verzióon vetített *Farkasok szabadon* alkotói mélyebb analízis helyett például globális pillanatfelvételt készítettek. Forgattak a hongkongi „esernyős forradalomban”, az Arab Tavasz utáni Tunéziában, Indiában, Japánban, és a 2016-os választás idején az USA-ban. A világpanoráma sugallata, hogy az autoriter tendenciák erősödnek, és ha a jövőkép nem is túl fényes, kisebbségbe szorult ellenállók mindenhol akadnak, kezdve a hongkongi egyetemistáktól a tunéziai rappereken át a bollywoodi stand up komikusokig.

Michael Moore témaérzékenységét ismerve nem véletlen, hogy az elsők közt reagált a Trump-jelenségre, amit

egyből össze is kötött szeptember 11-ével. A címében az Arany Pálmás *Fahrenheit 9/11*-re és a választási eredmény kihirdetésének napjára utaló *Fahrenheit 11/9* amellet próbál meg bizonyítékokat felsorakoztatni, hogy az ingatlanmágnás győzelme nem volt előzmény nélküli. A rendező, elsőre önkényesnek tűnő módon, saját szűkebb hazáját, Flint városát használja esettanulmányként arra, hogy miként képes a politikusi kapzsiság szó szerint megmérgezni egy teljes közösséget, illetve, hogy a választott vezetők – élükön a megváltónak kikiáltott Obama elnökkel – miként állnak a kisemberek helyett a gazdasági és a politikai hatalom birtokosainak oldalára. A *Farkasok szabadon* alkotóihoz hasonlóan Moore is piederstálra helyezi a bátor lázadókat, legyenek azok országos fegyverellenes mozgalmat indító középiskolások vagy olyan elkeseredett civilek, akik a status quo kikezdése céljából politikusként állnak.

A rendező joggal veti fel a média felelősségét Trump felemelkedésében, amikor rámutat, hogy a 24 órás hírcsatornák milyen kéjes örömmel közvetítették a leendő elnök minden botrányos megmozdulását – így örvendezett a CBS elnöke a javuló nézettségi statisztikák láttán: „Lehet, hogy nem jó Amerikának, de nagyon jó a CBS-nek” – de az önvizsgálatot elblicceli, sőt maga is a legpopulistaabb eszközökhöz nyúl. A Trump-jelenséget illusztrálандó párhuzamot von Hitlerrel, egymásra monitőrözza a korabeli filmhíradók képeit az amerikai elnök beszédével, a Reichstag felgyújtását pedig 9/11-hez hasonlítja. Úgy kárhoztatja a csúsztatásokra és „fake news”-típusú hazugságokra építő demagóg kommunikációt, hogy

maga is hasonló eszközöket használ, és közben valószínűleg fel sem tűnik neki a helyzet ironiája.

A 2016-os brit népszavazás történetét dramatizáló *Brexit: Háborúban mindent szabad* létjogosultságát többen már a forgatás előtt megkérdőjelezték. A brit televíziós hagyományoktól ugyan nem idegen az aktuális közéleti események gyorsreagálású feldolgozása, de egy javában zajló krízis mozgóképes kommentálása a gyakorlati problémákon túl – a tisztánlátáshoz hiányzik a kellő távlat –, etikai problémákat is felvet. Toby Haynes rendezése ugyanakkor jóval árnyaltabb képet fest, mint Moore vádirata, köszönhetően többek közt a közéleti témákra specializálódott James Graham forgatókönyvírónak, aki korábbi színdarabjaihoz és tévéfilmjeihez hasonlóan igyekezett többé-kevésbé empatikusan ábrázolni a politikusszereplőket. Sorvezetőnek a Brexit-szavazást feldolgozó könyveket használta, interjúkat készített a kampánystratégákkal, Craig Oliver, David Cameron miniszterelnök korábbi kommunikációs vezetője pedig konzultánsként vett részt a produkcióban. A bemutatót követően az érintett politikusok és kampánystábtagnak többsége hitelesnek nevezte a filmet, ami a brit közélet hiszterizált állapotát tekintve önmagában is figyelemreméltó teljesítmény.

A forgatókönyv teljesíti a kötelező köröket, amennyiben a kampány minden fontosabb állomását dokumentálja, a fő szlogen megtalálásának heuréka-pillanatától Boris Johnson londoni polgármester csatlakozásán át a kilépéspártiak leghatásosabb csúsztatását hirdető piros busz beüzemeléséig. Graham a szkript első verziójában még a népszavazást kezdeményező Cameronra fókuszált, de időben felismerte, hogy a Brexit-pártiak stratégiája, Dominic Cummings jóval izgalmasabb figura, mint az eseményekkel csak sodródó miniszterelnök. A film sugallata szerint az uniós tagság fenntartásáért kampányoló tábor is mindvégig reaktív üzemmódban működött, a tempót és a narratívát Cummings diktálta, így akkor is védhető döntés a főszerepbe helyezése, ha amúgy nehezen hihető, hogy szinte egyedül nyerte meg a referendumot a Brexit-szövetségnek.

Az EU-pártiakat vezető Craig Oliver (Rory Kinnear) személyében Graham kijelöli a protagonistát is, aki a hagyományos kommunikációs iskolát képviseli. Klasszikus fókuszcsoportos kutatási módszerekkel próbálja meg kideríteni, hogy mi mozgatja a választókat, gazdasági szempontokat hangsúlyozó, racionális érvekkel akarja meggyőzni őket. Cummings eközben vállaltan a nemzeti érzelmeket és a zsigeri indulatokat célozza, kocsmákban, személyesen méri fel a közhangulatot, és stábjával olyan lecsúszott környékekre is ellátogat, ahová politikus évtizedek óta nem tette be a lábát. Amikor a legdrámaibb jelenetben, egy fókuszcsoportos beszélgetés közben az egyik állástalan nő sírva-kiabálva panaszolja el, hogy elege van a kismizmizettségből, Oliver is ráébred, hogy milyen elfojtott indulatok dolgoznak a háttérben – de akkor már késő.

A rivális stratégiák a kampány finisében, a dramaturgiai szabályoknak megfelelően, találkoznak, hogy egy korszó mellett megvitassák, ki, mennyiben felelős a kialakult helyzetért, de nem találják a közös hangot. A szakadék, ahogy a film egyik szereplője ki is nyilvánítja, nem a jobb- és a baloldal, hanem a régi és az új közt feszül. A közös-

„A zsigeri indulatokat célozza”
(Benedict Cumberbatch)

ségi média, a *big data*, a mikrotargetált hirdetések mindent megváltoztatnak, és a lépéselőny azé, aki ezt előbb felismeri, és a technikai innovációk, szoftverek, algoritmusok segítségével mozgósítani is tudja a megfelelő tudást. Az ötlet nem Cummings fejből pattan ki, de jókor van jó helyen – a film szerint az AggregatIQ nevű adatbányász cég őt kereste meg először –, és él a lehetőséggel.

Graham és Toby Haynes rendező nem is afféle démoni figuraként ábrázolja a főszereplőt, hanem a *Social Network* – A közösségi háló fiatal Mark Zuckerbergjére hajazó lényeglátó váteszként, aki rajta tartja kezét a digitális világ ütőerén. Cummings látszólag nem túl megnyerő személyiség, öntörvényű, modortalan, enyhén mizantrop ember, a néző mégis kénytelen csodálattal vegyes borzongással figyelni, ahogy morális skrupulusok nélkül forgatja fel a világot. Aligha véletlen, hogy az egzaltált, öntörvényű zsenikre specializálódott Benedict Cumberbatch alakítja, aki volt már Julian Assange, Alan Turing, Thomas Edison, Doctor Strange és Sherlock Holmes is. Cummings leginkább az utóbbi rokona, intuíciója ugyanolyan földöntúli, képes az ellenfél lépéseit előre kiszámítani, és improvizálni is, ha úgy hozza a helyzet.

Az epizodisták bemutatása jóval kevésbé izgalmas, az alkotók nem nagyon tudnak mit kezdeni azokkal a figurákkal (Boris Johnson, Nigel Farage), akik a való életben is két lábon járó karikatúrák, így a dráma és a szatíra helyett néhol a szitkomok eszköztárához nyúlnak. A *Brexit: Háborúban mindent szabad* azonban a hibái, egyenetlenségei ellenére is pontosan megragadja, nemcsak a brit, de a globális közérzetet is. Az egyik kulcsjelenetben, amikor a Brexit-pártiak ellátogatnak egy szegényebb környékre, és egy bérház nappalijában a lakók sirámaikat hallgatják, Cummings különös, morajló hangra figyel fel. Követi a zaj forrását, kimegy a házból, letérdel az út közepén, és a fülét a betonra tapasztja. Valahonnan lentről, mélyből jön a baljós bűgás; tetszik vagy sem, szeizmikus változások zajlanak.

BREXIT: HÁBORÚBAN MINDENT SZABAD (Brexit: The Uncivil War) – brit, 2019. Rendezte: **Toby Haynes**. Írta: **James Graham**. Kép: **Danny Cohen**. Zene: **Daniel Pemberton**. Szereplők: **Benedict Cumberbatch** (Dominic Cummings), **John Heffernan** (Matthew Elliott), **Paul Ryan** (Nigel Farage), **Richard Goulding** (Boris Johnson), **Rory Kinnear** (Craig Oliver), **Nicholas Day** (John Mills), **Kate O’Flynn** (Victoria Woodcock). Gyártó: **Baffin Media / Channel 4 Television**. A **HBO** bemutatója.

